

Szövegmelléletek

2022-2024 között a dolgozat szerzője által a Középső Ipoly-mentén gyűjtött 11 hiedelemszövegek

§1.

„Itt vót a lepenye. Lepenye. Szokott jární kísérteni a piros csizsmás asszony.”

Lukanénye (Nenince) T.M.

Gyűjtötte: Híves Csongor (2022)

§2.

„A piros csizsmás menyecske az ott szokott kísérteni a Lepenyébe. Elvezetett mindenkit. Ott, ahol (...) lakott egy néni, meg egy bácsi, Leszenyéről származtak. És akkor azoknak nem volt gyerek. Elmentek Leszenyére a kukoricát letörnyi és akkor arra keresztül, ahol még akkor ugye tó nem volt, azon a völgyön jöttek. Hát a Jano bátyának elromlott a kocsija, eltört a kocsikerék. (...) Eltört a kocsikerék és akkor ők, mondta a Jano bátya Anka neninek, hogy- Anka te menjé haza, én meg majd megyek valakié. Hogy segítséget megy kérni. Hát Jano bátya el is ment segítséget kérni, Anka nene meg ahogy ment haza meglátta a piros... Valaki vezette... Piros csizsmás menyecskét és akkor vezette, egész éjjel járkált a völgybe, amerre ment a piros menyecske, ment utána. Jano bátya megy haza reggel, Anka nene sehol. És akkor ugy: „*Anka ha hol vótá?*” Hát nagy nehezen nem is tudom, hogy ki látta meg ötét, nagy nehezen kivergődött abból a völgyből. Ugyhogy ott többször is kísértett a piros csizsmás menyecske.”

Lukanénye (Nenince) T.M.

Gyűjtötte: Híves Csongor (2022)

§3.

„Akkor vót még olyan is, eset is, hogy a vögybe volt a Józsi baciéknak, Nozdro Józsi baciéknak föld. Mentek izényi szénát..., de csak ilyen kaszáló szénát rakták föl a, a kocsira és meg se lebbent sehol a levegő, egyszer csak a szénát felkapta így a szél és akkor valamelyik meglátta a piros csizsmás menyecskét. Úgyhogy azt is a piros csizsmás menyecske csinálta”

Lukanénye (Nenince) T.M.

Gyűjtötte: Híves Csongor (2022)

§4.

„Legények jártak ugye a lányokhoz, mondjuk, mint én is jártam Kőkeszübő le ide Terbegecre, ugye arra a patak szélén. És ott azzal, azzal iheszgették hát, hogy a piros csizmás menyecskével, hogyha találkozik, akkor az elvezeti őket, nem a menyecskéhö, vagyis a lányhoz fognak menni, hanem elvitte őket olyan messzire, hogy alig talált vissza haza.”

Terbegec (Trebušovce) T.V.

Gyűjtötte: Híves Csongor (2023)

§5.

„Hallottak alapján, hogyha a tehénnek a tőgye, és az begyulladt, akkor, hogy elmentek ehhez a piros csizmás menyecskéhez, elmondták a dolgaikat. Az pedig állítólag éjjel 12 órakor útkereszteződéshez ment és ottan elvégezte az ő hókom-bókomját és ez segített 3 napon belül, hogy állítólag segített a tehénnek ezen a betegségen. –Igen, és a tehénnek itt véres is volt a teje tőle? – Hát már arra nem is nagyon emlékszek... De! Valóban így igen, igen, hogy véres volt a teje és aztán az segített neki elmulasztani ezt a betegséget.”

Kőkeszi (Kamenné Kosihy)

Gyűjtötte: Híves Csongor (2024)

§6.

„Átkot is tudott szítani oly módon, hogy például, ha egy gazdag legény bele szeretett egy szegény lányba és a gazdag legény szülei elleneztek ezt a házasságot és elmentek a menyecske után és elmondták a panaszukat, hogy ők nem szeretnék a szegény lányt menyecskének, ezért segítsen, hogy ők széjjel maradjonak, ne kerüljön házasságra ez a dolog. Hogy ebbe is bele tudott segíteni.”

Kőkeszi (Kamenné Kosihy)

Gyűjtötte: Híves Csongor (2024)

§7.

„Hogyha valakinek súlyos betegsége volt. Akkor arra is megkérték, hogy nem-e tudna a betegségen enyhíteni, vagy gyógyítani? És előfordult az is, hogy tudott segíteni.”

Kőkeszi (Kamenné Kosihy)

Gyűjtötte: Híves Csongor (2024)

§8.

„Előfordult az, hogy egy fiatal asszonynak a férje szeretőt keresett. És a fiatal asszony felkereste a piros csizmás menyecskét, hogy a férjének a szeretőjét rontsa meg, átkot szórjon rá. És ezt elmondta a fiatal asszony piros csizmás menyecskének, ő elvégezte ami rá tartozott és a végén pedig az átok nem a férje szeretőjére szállt, hanem a férfi feleségére.”

Kőkeszi (Kamenné Kosihy)

Gyűjtötte: Híves Csongor (2024)

§9.

„Ott voltak a *Sűrű fák*, meg a láncos híd és akkor... Akkor mán, akkor mán gyerekeket is ott, hogy este mán a piros csizmás menyecske szokott kísérteni. No oszt akkor engem elküldtek Inámba tejvel, me onnan van a nagyanyám, nagyapám, oszt akkor vittem a tejet, oszt má sötétedés előtt sihettem, hogy nehogy én is lássam a izét. De nem lehetett az igaz, csak ez ilyen szóbeszéd, kitaláció”

Nagycsalomja (Veľká Čalomija) N.L.

Gyűjtötte: Híves Csongor (2024)

§10.

„A piros csizmás menyecske az Csalomián a malom után van a Láncos híd, ott szokta az embereket becsalogatni sötétbe a megáradt Ipolyba, vagy a mocsárba. Meg ott volt a szvetlonoc is, ami az, hogy a valami fényt követtek a utasok és akkor is a mocsárba kötöttek ki, vagy az Ipolyba. Éjjel egy fényt, az volt a szvetlonoc.”

Nagycsalomja (Veľká Čalomija) K.T.

Gyűjtötte: Híves Csongor (2024)

§11.

„Nagcsalomja és Kóvár között található a láncos híd és ottan régen állítólag egy fiatalasszonyt meggyilkoltak. Nemtom, hogy meg is-e erőszakolták, azt nem tudom. És azótától hogy kísért. És a nagyapám úgy mondta el, hogy mindig ugye naplementekor jött volna elő. Aztán Kóváró jött haza egy szekeres gazda, ilyen paraszt lóval. És akkor sötétedett, ő is hallott errő a

történetről... Hogy egyre jobban sietett, sietette a lovát és egyszer csak a ló a láncos hídnál megált. Nem akart továbbmenni. Akkor a paraszt ember kezdte ostorral verni, meg tekingetett hátra. Meglátta, hogy mász... mászik föl neki a piros csizmás menyecske a szekérre. Akkor minden erejéből kezdte ostorral verni a lovat, az nagy prüsszkölve, meg ágaskodva elindult és egész hazaig szaladt, mindha meg lett volna bokrosodva. És akkor nyitva volt a nagy kapu a háznál, bement, bevágatott szekerstül a gazda, parasztember és nézett hátra, a piros csizmás menyecske mindig közeledett feléje, de már így emberi ábrázatja nem volt, hanem ilyen, hát valamilyen, hát mint a megholtaknak no. És akkor ahogy leugrott, mán beért az udvarba, leugrott a paraszt a szekérről, beszaladt a házba. felesége meg kérdezte „*Ha mi van veled ember, mér vagy így leizzadva, mér vagy így, mitől félsz?*” Aszondja, „*Nézzé ki már az ablakon, hát ott van a piros csizmás menyecske a szekéren, hogy integet-e, menjek ki*”. Asszony meg kinézett „*Én nem látok semmit*”. Mert hogy állítólag csak a férfiaknak jelent meg, mert hogy férfi volt aki megölte és ő csak férfiaknak jelent meg, hogy őket is elragadja, hogy megölje ebből a célból. Úgyhogy utána oszt ennyi, volt, hát el is tűnt onnan. Besötétedett, az ember nem mert kimenni csak reggel. És azóta is a Láncos-híd körül mindig vannak többnyire ilyen halálos kimenetelű balesetek. –Mai napig? – Igen.”

Kóvár (Koláre) R.G.

Gyűjtötte: Híves Csongor (2024)

A dolgozatban szereplő *palóc menyecske*alakok hiedelemtörténeteinek szövegei megjelent folklorisztikai munkákból és múzeumok adattárából.

§a

„Itt lent a Kis hídnál egy piros csizmás menyecske vezeti el azokat, akik éjjel járnak. A sógorom ment lovakval, kocsival, meg átak a lovak, nem mentek tovább, leugrott megnézni mi az, hát az Ipó partján átak meg a lovak, egész a szélén, hát ott nagy méjség van az Ipón és ott ának a lovak, a menyecske oda vezette őket, de a lovak nem mentek tovább.”

Nagycsalomja (Veľká Čalomija) 1955.

Palóc Múzeum Néprajzi Adattára 103.

§b

„Első vőlegényem, Lőrinc, amikor ment haza tőlem, a keresztútnál három táncoló menyecskével találkozott. Ezek nevettek, kacérkodtak vele. Boszorkányok voltak, csak szép menyecske alakjában jelentek meg, úgy csábították. Ahogy hazaért, elaludt az istállóban a priccsen. Sokszor felriadt, olyan érzése volt, mintha fojtogatnák, nyomnák, meg akarták ölni a boszorkányok. Ez 1937-ben volt. A boszorkányok el akarták téríteni tőlem, mert rossz ember volt, részeges. El is váltunk később.”

Mátraderecske

Fügedi Márta (1982) 171. No. 45.

§c

„Menyecske. Három fiatal legény éjfélkor ment a Kavicsoshoz. Három szép menyecskét láttak ott, hívták őket táncolni. Mentek is volna, de az egyik legény meglátta, hogy a menyecskéknek lólábuk van, boszorkányok voltak. Amikor a legények ezt meglátták, nagyon megijedtek, és elmenekültek onnan.”

Mátraderecske

Fügedi Márta (1982) 171. 46.

§d

Nagymamám mesélte, hogy a fonóból hazafelé menet három-négy, viseletbe öltözött lány, menyecske csalogatta őket. Eltévedtek, nem találtak haza, csak hajnal felé.

Mátraderecske

Fügedi Márta (1982) 171. 47.

§e

„A Kokaj Józsi bácsi járt Kolonra. És hogy mikor ment ki a Málon, két menyecske... két vagy három, nem is tudom, nagyon-nagyon táncolt, tapiskolt. Hát hogy má meg is örült. Osztán hogy mulatott, annyira kimulatták itet, hogy hazament, nem bírt bedőlni az ágyba. Jaj, és mikor ott táncoltak legjobban, lenézett a földre, és lólábaik vótak. Akkor ijedt meg.”

Pográny

Magyar Zoltán (2002) 127. 384.

§f

„Egy volt itt, Kokaj bácsi, Belány Józsefnek hívták őtet, az járt Kolonyba lányokhoz. És gyött haza, és a kolonyi szőlőhegyen ottan találkozott egy menyecskével.. És ránézett, mikor ránézett

a menyecskére lefele, végignézte: hát hogy a menyecskének lólábak vótak. No és osztán úgyhogy ijedtibbe azt se tudta, hogyan gyütt haza. Mikor hazagyütt, lefeküdt az ágyba, hogy még a takaró is mozgott rajta. Annyira meg vót ijedve. És ő állította aztat végig, mikor még öregember vót, akkor is emlegette, hogy az igaz vót.”

Nyitrageszte

Magyar Zoltán (2002) 127. No.383.

§g

„Hát úgy vót, hogy jártak a jányokhó, mentek, és éjjel hazagyöttek. Ugye elmentek a jányokhó, még most is vannak olyan szép hódvilágok, hogy lehet úgy látni éjjel, mint nappal. Mentek akkor is valami nígyen, gyüttek ők arra le az alsó úton, ő meg elmaradt valahogy a faluban. Osztán gat valahogy elmaradt, gyütt hazafelé. Szíp hódvilág vót, néz főfelé: gyün lefelé a parton... valami menyecske. Fő van öltözködve, s ment arra, köszöntött az a menyecske. Jó estét! Csak annyit mondott, hogy: Jó estét. No és aszondja: Megy haza? Én is megyek, akkor együtt megyünk. No, elballagnak ketten. De a huncut vót az, szerette megfogni a menyecskét, meg osztán megtapogatni, az vót az első neki, ha lehetett. Hát osztán mikor keresztül gyüttek a szőlőhegyen, leesett neki a zsebkendője a földre, ő meg lehajolt, megtörölte az orrát, mikor lehajolt érte, látta, hogy lólábai vannak. Akkor má nem vette tréfára semmit a dógot, ugye így megfogta karon a menyecskét, akkor kirántotta a kezit, és mars, trapp! Nem állt meg, csak itt a faluban. Úgy megijedt. Pedig az olyan vakmerő pasas vót.”

Nyitrageszte

Magyar Zoltán (2002) 126. No.381.

§h

„Hát úgy, hogy ment Kolonyba a lányokhó, a határon keresztül, és hogy megkísértette egy szép menyecske. Úgy mondta: peckes, keszkenyőbe vót, minden, hát ő meg gondolta, hogy jó van, ha gyün vele, nem baj, gondolta, hogy majd elkíséri, mit tudom én, mire gondolt. Na és, hogy egyszer fújta az orrát. Kivette a zsebkendőjét és leejtette a földre. Elég az hozzá, hogy lehajolt, és akkor meglátta, hogy lólábai vannak. Akkor elkezdett szaladni, és hogy annyira szaladt, hogy má úgy esett be a házba a nagy ijedtségtől; úgy mondták, hogy akkor áraszotta rá az ijedtséget, mikor már hazaért, az ijedtségtől, tisztán szörnyülködve.”

Nyitrageszte

Magyar Zoltán (2002) 126. No. 382.

§i

„Jöttek a legények ugye a faluban este a lányoktul. Jöttek a kútforrás mellett, és hogy ott vótak menyecskék. Szépen felöltözve, kontyba; hogy két menyecske ott vót. Aztán hogy az a legény megszólította iket, ezeket a menyecskéket, és hogy libák maradtak ottan. Két liba, hogy fürdött ott. No és hogy elmentek a keresztúthoz, ide, ahol van a lédeci meg a gimesi határ ugyi, és út van, meg kereszteződés, Lédecről Gímesre, és hogy ott a keresztútba ottan megtudták, hogy kik azok, azok boszorkák. Így fosztás közbe emlegették ezt az asszonyok.”

Barslédec

Magyar Zoltán (2002) 126. No. 380.

§j

„Anyuka, mivel a szülei Losoncon laktak, ugye, gyöttek hazafelé. Ez még akkor vót, mikor fiatalasszony vót, mer úgye idekerültek ők. Lovaskocsival jártak Losoncra, neki ott éltek a szülei, ugye csak kocsin közlekedtek. Mikor ideértek, vót itt egy gyönyörű nagy híd, de a németek felrobbantották, valamikor a berényi gróf csinátatta azt a hidat, és még a címere is, a mókuscímer benne vót. Közbe mikor ők gyöttek vóna a hídon, megállott a ló, félt, prüszkölt, és nem bírta a kocsis hajtanyi a lovat sehogy. Má úgy esteledett, sötétedett, és látják, hogy egy nagyon szép menyecske, de nagyon szép menyecske vót, még a csizsmája is csikorgott, és a hídon sétált. Le s fel sétágotott a menyecske, de a lovat sehogy de sehogy nem lehetett elindítani. Vótak asszonyok ott többen. Hurcolták az olvasót a zsebükbe, mer ugye ha egy kis szerét tehették, ők imádkoztak. Akkor gyorsan az asszonyok hajigáták a keresztet így is, úgy is. Hát osztan akkor a menyecske eltűnt, de a lovakot még akkor se lehetett áthajtanyi mindjá, csak akkor mikor má két ember átment a hídon, ezen a nagy romhányi hídon, és úgy valahogy a parasztember nagy nehezen át bírta hajtanyi a lovakot.”

Karancsberény

Nagy Zoltán (1988) – Magyar Néphit Topográfia

§k

„...az, nevelő apja Bányapusztán lakott, osztán, hogy idejárt, nem is tudom, hogy – Ęrzi néni – hogy itt lakott-e vagy Laputón lakott. Mán akit feleségül vett, osztan gyétt a Bányapusztáró, oszt mikor odaértek a Nagykövicsesen a, bent még ott a mocsolyákná, három menyecske táncolt, úgy mint a hajdermenykö. Közbeszólás: No én menyecskérő is sokat hallottam. És ötet meg hitták, hogy mēnnyen oda, mēnnyen oda. És azt mondták, hogy úgy megzavarták,

hogy ő akarata ellenére, ő nem tudta, hogy hova megy. Csak ment, ment, ment, de nem tudta, hogy hova, osztán ő sokallotta, hogy mikorra ér ő be a másik hegyre, a Kiskövicsesre. És nem a Kiskövicsesen, hanem amott ott a Bányapatakba a mocsolyákba kötött ki, mikor a Lászlóvögyin megszólalt a kakas. A három menyecske meg a mocsolyaparton, ott táncolt a parton – aszongya – végig. Osztan hitták őtet is, hogy mēnyen oda, de valahogy arra nem, nem ment oda.”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 64. No 901.

§l

„Hogy itt a Nagypatakon, mikor mentek at este, éfélkor, menyecskék ott csalogattak a embereket, hogy: Pityi palinus! Hogy palinkával csaltak, hogy: Pityi palinus! Hogy milyen szó ez a Pityi palinus? Hogy úgy csalogatak, hogy pityi palinus. [És akkor mentek utánuk?] Hat azt, oszt nem tudom én azt man, hogy.”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 66. No. 906.

§m

„Meg nagyapa olyasmit is emlegetett, hogy itt a, arra izén e, a Bande szőlejiknél, hogy arra mentek Tarjánba, osztan nyerőst velek a menyecske, mer a boszorkányok vésztízs, ... vésztízsfüvel vótak izék. Osztan integetnek a férfiaknak, csalogatták. Szépen kiötözve. Ilyesmiket. Sokat szeretett beszélgetnyi nagyapám.”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 64. No. 901.

§n

„Az apósom emlegette eztet, mikor még legények vótak, ketten vótak cimborák. Egy karancsberényi meg az apósom. A karancsberényi hamarabb ért Lapujtőre a Mocsáry kastényáho, akkor a várta meg. Ha az apósom ért oda, akkor ő varta meg. Hát az apósom, aszondja hétfő hajnalba, mikor megyen, hat mán gyött egy csordás [...] egy menyecskéve. Csalja a menyecske, hogy gyere be, gyere be a kertbe. Hat be is ment osztan a kertbe, az apósom meg tudta, hogy nem jó santikál a menyecske. Oszt utánok ment. Mer a menyecske adta az ártatlant, hogy ő így csinál vele, úgy csinál vele. Hát oszt ugye fiatal ember me, ma kapott az alkalmon, el is ment vele. El is végezte. Az apósom meg a hatak mögött vót. Mikor elvégezte

mondja osztan a cimborájának: No most má gyútsá gyufat, oszt nézd meg azt, hogy hova verted a monyodot! [nevet] Hát egy nagy tehén, tehén szarba! [nevet] Aszondja az apósom, hogy ő figyelte, mikor ráhasalt a legény a menyecskére, az mint a kámfor úgy eltűnt. [nevet]”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 64. No. 900.

§o

„Az egyik nagyapám is emlegette, hogy legényember vót. Karancsberénybe vót, mint juhászboltár fiatal korába. No, Szécsénybe elhajtották a juhót. El is adták. Itt Pilinybe, ci... a cimboráji mondja neki, hogy: – János ne eredj haza, maradj itt, mer ára kifelé a Kerekkötőnek, ára halljuk, hogy hát vannak ezek a kísértetek. – Áh – aszongya -, nálam van a pisztoly! – Mer még abba az időbe pisztollyal jártak ezek a vásározók. Nagyapám emlegette, hogy mikor kiért ide a Kerekkötőhő e, három menyecske elejibe ugrott. – Janikám, nem mégy sehova! Eljössz velünk, majd mulatunk! – aszongya. Hát ugye legényember. Hát három menyecske, hát hajlott a szórá. El is ment velék, aszongya. Egész éjszaka szólt a duda, ittak-ettek, mikor osztán mán hajnalodott, mán megunták a mulatásot, a három menyecske: – No Janikám – aszongya -, majd elviszünk, lefektetlek – lefektetyik. Meg is csinálták neki az ágyat, mēg le is feküdt. Aszongya nagyapám hogy, mikor felébredt, akkor – még erre a topolytya fára én is emlékszek, ott a Kerekkötő...-, annak odafel az, a izé, az ágára. Ott, ott vót. Hogy mikor ő lenézett, hogy majdnem a nyavalya jött rá, hogy alig bírt legyönni.”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 65. No. 902.

§p

„Tarjáni Andrást, Borka sógort is elvezették! Gyönyörű palotába elvezették, szép vót, aranytányért tettek elé, meg csillogó poharat. Mondták neki, hogy egyen, igyon. Mikor a kakas megszólalt az aranytányér tehenganaj vót és lókörm a pohár.”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 73. No. 930.

§q

„Akkor aszondja maskor egy kis tarka kutya. Mindég ott mikor man kiértél a kotrozóru, oda a kútho, aszondja, hogy az a kiskutya mindeg ott ott dörgölődzött a lábáho, dörgölődzött, dörgölődzött, dörgölődzött, dörgölődzött, dörgölődzött. – Eridj mán innen kutya! – aszondja – Nem is tudok

tőled mennyi. Veszekedett a kutyára. Mikor a Nagyhídho érték, egy nagy menyecske lett belőle. Megfogta apamat, hogy majd behúzza ja Patakba. Apam meg opsztan aszondja, hogy: – Majd szólok mindjá – aszondja – (...) Krisztuskamnak! Mondja ő: – Majd szólok mindjá Krisztuskamnak, hogy gyöjjön segítségemre. Hát aszondja, rögtön, rögtön eltűnt az asszony. Akkor mondta, hogy majd szólok a Krisztuskamnak, hogy gyöjjön segítségemre.”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 63-64. No. 899.

§r

„Egy másik alkalomkor megint csak újfönt úgy vót. Akkor még egy öreg tót asszony – olyan cserépkorsókvótak, olyan két literesek, pālyinkāval –, aszt mondja neki, a nagybātyāmnak, hogy:

– Pityi pālinka, pityi pālinka! – aszt mondja.

Szóval, hogy igyon pālyinkāt.

–Nēm kell nekēm a pālyinkāja. – aszondja. Még gyerek vót. Nem kell nekēm a pālyinkāja, aszongya.

Egyre kināgassa.

Hāt osztan a gyerek meg otthadta, osztan elgyött, az az illető asszony meg beugrott a vízbe, egy nāgyot loccsant – mār a Dobroda, ami van ez a páták –, loccsant, oszt oszt nēm lātta többet semmit a gyerek. Ezt is megmondta a nagyapāmnak. Pālyinkāval kinālta egy öreg tót asszony. Még akarta rontani vele.”

Karancskeszi

Fejős Zoltán (1985B.) 65-66. No. 905.